

۱ کانون نانی
۱۳۴۱

تورک تاریخ انجمنی

اون پشچی سنه
نومرو ۷ (۸۴)

مجموعی

خاطرهٔ عاطف

ماين باش كتابتنده بولونمش اولان محمد عاطف بك (۱) ارباب فضيلت و استقامتن بر ذات محترم ايدى . پدرم محمد امين پاشا مرحومه مجلس والای احكام عدليه سبقتن رفاقتك استلزام ايلديكى محبت ، بو عبد عاجزه انتقال ايتمشدى .

خورخوردهكى قوناغنده و فقيرخانهده تشرف ايديلديجه ، سرايده كوروب ايتديكى وقايعدن ، بالخاصه سلطان عبدالعزيز مرحومك خلغنه متعلق مواددن بحث ايدر ايدى . بو بختلردن خاطرمده فالانلر ، ياخود قيد ايديه بيلديكلم نه قدر طوغرى اولورسه اولسون اصلنه تاميله توافق ايديه ميه جكنى و وثائق معتبره دن عد اولنيه جغنى دوشوندم .

باخصوص مشاراليهك، ذوات سائر يهده نقل ايتديكى حادثات مهمه يي هر كس ، كندى ذوق و ادراكنه كوره تلقى و آخره نقل ايدرك اساس وقعه - ماهيتى غائب ايديه جك مرتبه - صور مختلفه يه منقلب اوله جغنى نظر دقته آلدن . مسموعات و مشاهداتى - اخلافه يادكار اولق اوزره - بالذات يازمسنى مشاراليه دن رجا ايتدم . سن و سالندن و عدم اقتدارندن بحث ايله اعتذار ايلديسه ده اصرار يمه - حسب الموده - مقاومت ايديه ميه رك « معاونت ايدرسه كز يازمغه چاليشيرم » ديدى . اوكوندن

(۱) اغنام مديرى على شاكِر رائف افنديك اوغليدر . ۱۲۵۲ ده استانبولده طوغدى . تحصيل علم ايتكدن صكره مجاس والا مکتوبى قلمنه داخل و تدرىجاً سرخليفه لكة واصل اولدى . والدهسى سلطان محمودك خزينه دارلردن ، زوجيهسى ده سلطان عبدالحميدك جاريه لرندن اولديفى جهته سرايه انتسابى واردى . ۱۲۸۸ ده ماين كتابته آلنه رق ۱۲۹۰ ده باش كاتب و ۱۲۹۲ ده علاوهٔ خزينهٔ خاصه ناظرى اولدى . خلغدن صوكره اوج سنه معزول قاله رق ۱۲۹۷ ده - كندى طلبى اوزرينه - آماسيه تصرفاغنه ، ۱۳۰۱ ده قرهسى واليكنه تعيين اولدى . ولايتك الفاسى اوزرينه استانبولده كلدى ، اختيار تقاعد ايلدى . ۱۸ ذى القعدة ۱۳۳۵ ده وفات ايدرك - وصيتى . ووجبنجه - ادرنه قپوسنده ابن كمال مرحومك جوار قبرينه دفن ايديلدى . عالم ، مستقيم ، مؤدب ايدى . صوكره زمانلرنده ضيق ميبشته كرتار اولدى .

اعتباراً ایشه باشلاندی . ایکی قسمدن مرکب اوله رق (خاطرهٔ عاطف) نامیه بر اثر وجوده کلدی .

مشارالیه ، - خط دستیله محرر - مقدمه ده تشبث واقعی شویله افاده ایتمکده در: «..... کرک سنه مرقومه [۱۲۹۳] کرک مدرک اولدیغمز سنین سائره وقوعاته دأثر معلومات و مشهوداتک نقل و حکایه سنی اعز اولادمن مرتبه سننده اولان برصاحب کمال آرزو ایدوب بوعبدکم بضاعه دخی قلم پریشان رقله - تحظر ایده بیلدیکم وقوعاتی - تحریر و املا و (خاطرهٔ عاطف) نامیه من غیر حدِ تقدیمنه اجترأ ایلدم . »

(خاطرهٔ عاطف) ده فاتحهٔ مقال اوله رق سلطان عبدالحمیدک انتقالنندن و ترجمهٔ حالندن بحث ایدیلهرک بالمناصبه قاضی عسکر دری زاده شریف افندینک احوال غریبه سی انبا و کانسکشلکه دأثر معلومات اعطا اولندقدن صوکره سلطان عبدالعزیزک جلوسنی و متفرعاتی نقل ایدیلدور .

مبادیء جلوسه غاند مباحث شتی صره سننده برده کامل بک فقره سی وارددرکه صاحب اثر ، بوکا اهمیت ویره رک صورت مخصوصه ده حکایه ایتمشدر ، بعض اقسامی بوجه آتی درج اولندی :

«..... موسیقهٔ هایوندن ایکنندی نوبتنه کن طاقم ایچنده مصادف نظر شاهانه اولان کامل بک ، خدمت ملوکانه یه آلتوب کنندی غایت ذکی و فطین و حسن و آنه مالک و لطیف اولغله پادشاه قدردان حضر تدری ، بالطبع مقام قربت و خلتیه ترفیع بیورمشلر ایدی... سائر لرینک آره صره تشوقیه کامل بک افندی، قپودان محمد علی پاشایه « امور بحریه یه زرده وقوف تحصیل اولندی و تحصیلکنز زره دندر » کی سؤالنلر ایراک ایتمکده و پاشا صیقلمقده ایدی . مشارالیه ، استتقال اولندیغنی حس ایتمکه باشلا یوب کامل بکی استرقاب ایدنلر دخی ظهور ایتمکه آنلر ایله اتحاد ایدرک میرمومی الهی تبعیده چالیشیر ، یولنی بوله ماز . پادشاه ، پدری مرحومک یادکاری اولان برامل خاتمی دائماً طاقتیر ایدی و یانندن آیرمازدی . بعضاً او تور دقلری محله و چشمه باشنده و حمامده اونوتدقلری دخی اولوردی . برکون از امید کیدیشنده خاتم محمد علی پاشا بواسطه ایله آلدیروب نصلسه کامل بکک جانطه سنه آتدیرر .

صوكره واپورده يوزوك پادشاهك خاطرينه كلوب تحرى ايتديرر ايسهده بولنه ماز .
 كويا كامل بكك يول چانطه سسندنه برينك كوروب خبر ويرمى اوزرينه محمد على
 پاشا ، چانطه دن يوزوكى چيقاره رق پادشاهه تقديم و ماجرايى تفهيم ايدر . بونك
 دوزمه برشى اولديغنده وبوييه نيجه خاتمر اولسه كامله فدا اوله جفتنده كيمسه نك
 شهبه سى يوقسهده نه چاره بوييه سرقى اعلان قيلنديغى جهته پادشاه سكوتنه مجبور
 ويچاره كامل ، خدمتدن مهجور و قبريسه نئى ايلهده دارسلطنتدن دور اولدى .
 لکن بوكيفيت پادشاهه داغ درون و رجب پاشانك سلطان مراد رابعدن محبوب
 ومرغوب موسى چليپى آلوب محو ايمى كى بر اوپون اولديغندن زهتگاهه
 وارد قجه بوايى وزير بى همتا [محمد على پاشا و خزينه خاصه ناظرى و والده كدخداسى
 مظلوم پاشا] دخى پشنى بر اقدقلىرينه و بر بهانه ايله حضوره كيروب تصديق ايلدكلىرينه
 مبنى پادشاه ، اويله ملك سىما بر ذاتى غائب ايتديكنه يانوب طورور ايكي ديو صفتك
 ايكيدنه برده يوزلىرى كورمكدن بالطبع متفر اولوب خصوصيله مظلوم پاشا ه مهدي
 علياى سلطنتت افندمز شويله فرمان بوييه بيورديلر « يولنده باب عاليه تذكرة لرينك
 آردى آراسى كسيلمه مسيله وكلا طرفندن ده استتقال اولمغله محمد على پاشا ، عزل
 نابهنگام ايله ياليسنده اقامته و مظلوم پاشاده مجلس والا اعضالغته مأمور اولدى .
 عاطف بك — بدائع و صنائع نفيسه به وقوف و محبتي مسلم اولان — پادشاهك ،
 كامل بك حقنده كى توجهنى معذور كوستره جك طرزده مطالعات كونا كون سرد
 ايلكده و « هرسازه آشنا اينه لرده طريقت مولويه به محبتلرندن ناشى نى اوفله مكه
 مراقلى زياده ايدى . بعض كيجه حرم هايون ياتاق اوپه لرندنه يازين پنجره لرى
 آچيق اولغله حزين حزين نى ايله تقسيم ايلديكنى استماع ايدنلرك روحى عالم علوى به
 پرواز ايدنه جك حاله كلير ايدى ، ديهرك ارباب موسيقى نك ارباب محبتدن اولمى
 طبيعى بولنديغنى ايما ايتكده ايسهده قرندان بر كنجك — بالاستحقاق ، ياخود
 من غير لياقة مقدما مقام صدرتده ، اليوم قبودان دريا مسبننده بولنان — بروزىرى
 استخفاف و تحقير ايمىنى صاحب اثر كده تقييح ايلديكى طبيعى در . مع هذا بلا
 استحقاق مقام اقباله ارتقا ايدنلرك — كامل بك كى برقرين مقبل دكل — طبقات
 عاديهده بولنان اشخاص نظرندنه موقر اوله مدقلىرى شهادت تاريخيه ايله ثابتدر .
 مادى و معنوى مسؤليت ايسه نااهل لردن زياده آنلره توديع امانت ايدنلره راجهدر .

(خاطره) ده صدارت و مشیخت تبدلری، پادشاهک مصره و اوروپایه سیاحتلری، بلغرادله دیکر قله لرك ترکی، شوای دولت و احکام عدلیه تک تشکیلی، اوستریا ایمپراطورینک، فرانسه ایمپراطور بیچه سی اوژنه تی نک، ایران شاهنک استانبوله ورودلری، فؤاد و عالی پاشالرك ارتحاللری و ترجمه حاللری، محمود ندیم، مدحت، مترجم رشدی، احمد، شروانی زاده رشدی پاشالرك صدارتلی، براستقر اضه دائر مدحت و محمود ندیم پاشال آرمه سنده جریان ایدن مخبره، کاشغر امارت تک تابعیتی کی مباحث ایله - اساساً کریزگاہ مقامنده بولنان - برنجی قسمة نهایت و بریلپور. ایکنجی قسم، قتولیک مسئله سیله ابتدا ایدوب صادق پاشانک امور مالیه ایچون پارسه اعزامی و متفرعاتی بیان ایدیلدکن صوکره حسین عونی پاشانک صدارتی استحصال ایچون واقع اولان تشبثات دسیسه کارانه سی و شروانی زاده نک سقوطی حقنده مهم معلومات اعطا اولنیور.

محافظه اقبال، یاخود بر موقع عالی استحصال ایتک ایچون وکلای دولتک بربری علیهنده ارتکاب ایتدکاری حرکات مردوده و بو وسیله ایله دولت و ملت ایران ایلدکاری مضرات عدیده، اعداء خارجی نک خساراتنه تقدم ایده جک برحاله در. ده بیوک و کوچوک هر سنف خالقک مقبله قارشی وادی محبت و حرمتده کوستردکاری اوضاع و ضیاعه ایله مدبره ابراز ایتدکاری اطوار طرارانه، اخلاق فاضله ملتک نه مرتبه مائل سقوط اولدیغنه دلیل الم انکیزدر.

(خاطره) دن برقاچ مثال عرض ایدیم: احوال غریبه و عادات عجیبه سی معروف اولان ارزنجانی عزت پاشا، تعیین اولندیقی ولایتله عزیمت ایتک اوزره شروانی زاده رشدی پاشانک هنکام اقبالنده آماسیه دن یکدجه پدری اعظم مشایخ خالدیه دن اسماعیل شروانی حضر تلرینک - بر محل مرتفعده بولنان - تر به سی حداسنده حیوانی طور دیروب ایکی التی قالدیره رق دور و درواز دعا و حضرت شیخک روحایتندن استمداد ایتک اعتیادنده بولندیقی حالده شروانی زاده نک وقتندن صوکره ینه اورادن کچرکن یا کز برالتی قالدیره آوچنه اوفوره لرك اولکی دملر کچدی معناسنی اشراب و بلا التفاهه بولنه شتاب ایلدیکی آماسیه لیلردن منقولدر.

اولجه امام و بالاخره ایکی دفعه مفتی الانام اولان حسن خیرالله افندیکنک اخلاق مقدوحه سنندن بحث اولندیقی صروده (خاطره) ده دینلیورکه:

« سلطان عبدالحمید ، افیونی زادہ بی امام اول ایتدکدہ آرپہ جیلر صوفیسی دامادی (خیراللہ افندی) دخی بکنیلہرک ایکنجی امام اولمشدی . سلطان عبدالعزیز افندیکنندہ بشکطاش سراینده افندی دائرہسندہ بولندقہ خیراللہ ، آشاغیلردہ طولاشہرق کوزہ دیر ایتمش . تشریف ایدرلرکن بر سپرہ کلہرک یردن تمنا ایتدکن صوکرہ ایکی الی قالدیروب دعا ایدر کی باشنی تحریک ایلہ « نہ وقت افدمزک جلوسنی کورہ جکز » طورینی اظہار ایدر ایتمش کہ کندی ولی نعمتک زوالی تمینسندہ بولنیورمش دیمک اولور . نہایت سلطان عبدالعزیزک جلوسندن براز صوکرہ « افیونی مابوندر ، آرقہسندہ نماز قیلنمز » دیہ اشاعہ ایدرک قایدیروب باش امام اولدی . »

اقبال پرستان زمانک ، ابرازایتدکری حرمت و محبت جملیہنی خوش کورنلر ، بالآخرہ آنلرک یوزندن نیچہ مصیبتلرہ کرفقار اولمشلردر کہ تاریخک ہر صحیفہ سی ، بو حقیقتی انظار عبرتہ عرض ایتدکدہ در .

خیراللہ افندی بہ برنجی دفعہ مشیختہ نصبنده مصارفی ایچون خزینہ مالیدن ایکی یوز الی بیک غروش عطیہ احسان اولنمسیلہ مفتی - اصولاً الی بیک غروش ویرمک ایجاب ایدرکن - باش مابینجی فیضی بکہ بیک و مرصع نشان عثمانی کوتورہن قرنادن ابراہیم بکہ بش یوز آلتون ویرمشدر . آرزمان صوکرہ صدراعظم حسین عوننی پاشانک القائلہ مقامدن دور اولمسیلہ نشان استرداد ایچون کوندریلین مابین مدیرینہ نشان آتوب برطاقم کلمات ناسزا تقوہ ایلمشدر . صدر اعظم محمود ندیم پاشا طرفندن ایکنجی دفعہ مشیختہ عرض اولنہرق پادشاہ قبول ایتدیکی حالہ برکون صکرہ مقام صدارتہ کتیریلن مترجم رشدی پاشا طرفندن دہ سوق ایدیلمسیلہ پادشاہ ، بالضرورہ قبول ایدوب « بو حریفی شیخ الاسلام یابدق . حال بوکہ اول بوکا مفسد امام دیر ایدک . اللہ ویرہ برترس یمسہ » دیمشدر .

عاطف بک ، دیورک : « ابتدای جلوسدہ پادشاہہ بک زیادہ تقرب ایدرک شونک بونک مساویسیلہ افدمزنی اکلندیردیکی و ظاہر دہ قاضی زادہ کروہنہ مماثل اولان قائم پدربینہ [آرپہ جیلر جامی امامی] تقلید ایدوب خنکاری وکلاسی مذمتہ دائر مزاحہ آلیشدیرانلرک و خصوصیلہ اصل ولی نعمتی اولان عبدالحمیدخاننی ذات شاہانہیہ پارامق ایچون تزییف ایلہ یئلرک برنجیسی اولدینی متواتر در . باب سرعسکریدہ

شريف عبدالمطلب افندى ، مفتى خيرالله افندى به « خليفه مجنون وياخود كفرة متعلق برشى اولدنجيه نصل خلع ايديلير » ديمش ومفتى ده « اختلال عقل شويله طورسون بن ايكي دفعه سلطان عبدالعزیزك لساندن كفرة متعلق سوز ايشتمدم » جوابى ویرمشدر . اونچ سنه باش كتابت خدمتلرنده و دائم يانلرنده بولندم . اهل سنت اعتقادينه مغاير كنديلرندن خدا علم برسوز مسموع فقير اولدى . يمك و ايجمك خصوصنده وسائر احوال بشريه لرنده عادات اهل اسلام اوزره حركته پك زياده اعتنالى و فرنگانه لباس كيئلره وكفرة مقلدلينه كراتله اعتراضلى مشهود اولمشدر . پادشاه ، شونك بونك مساويسيه كنديني اكلنديرون ، و كلانك مذمتنه دائر مزاحه آليشديران ، اصل ولى نعمتى تزييف ايدن مفيد اخلاق برشخصى دفع اتمديكيچون اوشخص طرفندن (اختلال عقل) ايله ، حتى (كفر) ايله اتهام اولنقى امور طبيعه دندر .

خيرالله افندينك طائفدن كرى ۴۵ سنه يازديغى محرم ۳۱۲ تاريخلى مکتوب عبرت آميزك برقرهسى انظار اولوالابصاره عرض اولنور :

« اگر ضرورت حالى سئوال ايدرسهك حاشا شكايه اولميوب حكايه اوله رق برنبذه حكايه ايديم . احسان بيوريلان يوميه اونچ عدد اكمكك ايكي دانهسى يكرميشر پارهيه ساتيلوب آنكه براقچ كونده بر بعض شونى بونى آلديره بيلورم . بواللى پاره استابول پاره سنجه يوميه يكرمى بش پاره در . الحمد لله على كل حال سوى الكفر والاضلال . ضرورتى شمدي نه درجه ده اولديغنى ان شاء الله تعالى فهم ايلدك ... » عاطف بك ، همان هر مبحثده قرنانك ارتكابات والقاآ تندن شكايه ونجه وقائع مضمره حكايت ايديبور . حتى سرقرينلردن برينك ايقاع ايلديكي مقاسدى ذكر ايدر كن « عزلى وقوع بولورسه صكره مضايقه چكمه مك اوزره هيچ برشيشه باقايوب استفاده ذاتيه حصر نفس ايلك عزم قويسنده بولنديغنى بعض احباسنه سويله مش . كرچه خدمتن چيقانلره ينه كچينه جك قدر معاش و يريله گلكدده اولديغندن آز مدته چيقمق ، ارتكاب ايتكك عذر و بهانه اوله مز ايسده بونلر ايله مغنالى بيلير عقلو و حمتلو آدملر اولميوب بر طاقم ادانى واسافل ناسدن وطبايع رديته اصحابندن بولندقلرندن بويله فناالقره جسارت ايللرى مستبعد دكلدر ، ديور . ذاتا سلطان عبدالعزیزك اوغراديني اسباب بصيبتدن برى ده قرنانك شامت

سيانى اولدينى محقق در . (خاطره) نك هر صحيفه سندن بو حقيقت تين ايتمكده در .
(خاطره) ده مقام صدارته مترجم رشدى پاشانك ، مشيخته خيرالله افدينك ،
سر عسكر لئكه حسين عونى پاشانك تعيينى بيان ايدلكدن صوكره مقدمات خلع
حكايه اولتمكده در .

صدارتدن انفصالندن اول محمود نديم پاشا ، والده سلطانه « اوغلكزه سوء
قصد مأمولدر . زيرا اورته لفته حوادث پك چوق ، حسب الصداقه عرض ايدر .
ديمش . والده ، تبدل وكلانك دردنجي كوني پادشاهه بعض شيلر ايتش كه كچ
وقت سرقين حرمة چاغريلوب مراد افندى ايله سائر شهزاده لرك همان صفيه لرندن
سرايه كليرينك ، كوندوزلى برحله كيتدكجه مابينه اخبار ايتميرينك كنديلرينه
تبليغى امر اولتمسليه افديلر ، يرلرته كلشدر ، پادشاهده بيلدزدن بشكطاش سرايه
عودت ايتشدر .

عاطف بك ديوركه : « سرقين كلوب كى قىتي بزه اخبار ايلدى و « افندمى
بويله شيلرله نچون راحتمز ايتلى » ديه خيلى سوزلر سويلدى .

عاطف بك ، بعض ارادات سنيه تبليغى ايجون برصباح صدراعظم رشدى پاشانك
وفاده كى قوناغنه كيدرك اتى مكلله ده رشدى پاشا ، علت و شيخوختندن بحث
واوطه سنك صولمش مفروشاتى ارأه ايدوب « سفرايه ضيافت ويرمك لازم كسه
سفره طاقى بيله يوق . اول هر درلو اشيا موجود ايكن افندمك سايه سنيه لرنده
بوحواله كدم » ديه رك مدت مديده معزول قالد يغندن شكيت ايتشدر .

دبكر بركونده سلانيكده اعدام اولنان قونسولسلر ماده سنه دائر بعض ارادات
تبليغنده رشدى پاشا « اجنييلر بزه دولت نظريه باقايوب چنكانه درنكى صورتده
نكاه ايتمكده درلر . و پادشاهمرك دخى حكمداران بيننده اعتبارى يوق كه هيج
اولمازسه نامه هايون ايله بعض حكمداران بوياده تبليغات اجرا اولنه رق دولت
عليه نك وقع و ناموسى وقايه اولنسون . افندمز ، بزي نه وقته قدر سوروكله به جكدر .
حالم يوق ، ايش آغيدر « ديمشدر .

عاطف بك ، ديوركه : « اسكيدن موفق اولان بعض معمرين وزيريه تليج
ايله غيرت ويرمك يولنده اداره كلام ايلد مسه ده حريفك بوسوزلرخى آتجه طوغرىسى
سوء نيته مقدمه اولق اوزره تلق و تظنن و خلعه قدر يورويه جكنى تخطار ايدمدم .»

رشدی پاشا کجی « پادشاه پرستش لازمدر » دیهن و توقیرات مفرطهده بولنان بر آدمک ، پادشاه حقنده کی اغبرار آمیز و حقارت انکیز سوزلرندن - عاطف بك کجی بر مرد دانشمندک - استدلال مقصد ایدمهه مسی « اذاجاء القضاء عمی البصر » قضیه سنک صدقه دلیل روشن در .

خلعدن برکون اول بلغارستان وقوعاته دأثر ادرنه دن کلوب طرف صدارتدن تقدیم اولنان تلغرافنده کی « وقوعات مذکورہ ، بلغارستان حادثه سنک زوالنی مشعر در » عباره سنی پادشاه ، باش کاتبه بر قاچ دفعه قرائت ایتدیردکن صوکره (زوال) کله سنی کندی ده تلفظ ایدرک سپاسنده رونما اولان اثر حزن وام ایله بو تلغرافک خاتمہ معروضات اولدیغنی ایما ایتک ایسته مشدر .

ینه اوکون عاطف بك - نظارتنده بولندیغنی - خزینہ خاصه یه عائد بعض مصالحک مذاکره سیچون باب سرعسکری یه عزیمتنده حسین عوننی پاشا « محمود پاشانک ینه صدراعظم اولاجنی سویلنیور ، صحیحی ؟ » دیمیله عاطف بك اصلی اولدیغنی سویله مش ، عوننی پاشا « بوصباح یوسف عزالدین افندی حضرتلری باب سرعسکری بی تشریف ایدرکن بره متاد استقبال ایله او طه سنه برلکده داخل اولدق . توقمزی سویلدیسه ده « ایشم وار » دیه اعتذار ایلدم . ابرام ایتدی ، اوتورده . افندی ، « بو خاتون [بیوک والده سی] سندن نه ایستر . سن مراد افندی ایله مخابره ایدیور مشسک ، دیه سنی مذمت ایدیور » دیمی اوزرینه « محمود پاشا ، ینه صدر اعظم اوله جق ایشم و بیوک والده کز ، انفصالندن صکره برای استفسار برنی کوندرمش ، سختی وارمی ؟ » دیدم . افندی ، تصدیق ایلدی . « مقدم قولکز دخی صدارتدن انفصال ایلدم . سیچون محمود پاشا کجی مظهر التفات اولدم ؟ بعدازین حقمده طنکیز نصلسه بن اوله یم » دیرک یانلرندن چیقدم . یارینکی صالی کونی بوراده مجلس مخصوص عقد ایدیله جک . بوکاده سبب ، بعض مواد عسکریه مذاکره سی اشاعه اولنوب مسئله حاضره یه دأثر روسیه خارجه ناظرینک قلمه آلهرق المانیا وانکلتره دن ماعدا سائر دولتر قایدن لرینه تصدیق ایتدیردیکی لایحه یه مقابل تدابیر لازمه یی قرارلاشدیرقم قضیه سیدر ، دیمشدر .

یوسف عزالدین افندیکن سبب فوتی اولان علتک ده اوزماندن اظهار آثار ایلدیکی حسین عوننی پاشانک نقل ایتدیکی کیفیتدن مستبان اولیور .

مترجم محمد رشدی پاشانک بش صحیفہ ک برخطارہ نامانی کورمشدم . پک مهم اولدینی حالده اکمال ایدیلہ مسندن طولانی لایقیہ استفاده اولنہ مایان، نه مقصدله یازیلدینی آ کلاشیلہ مایان بو مخطره نک سطور آتیه سی ده یوسف عزالدین افندینک - یوقاریده بحث اولنان - حالنه شاهد دیکر در .

رشدی پاشا ، دیورکه : « برصباح حسین پاشا « عونی » خقتان جبروتی کیمش وکوزلری کوچیلوب بورنک دلیکلری اوکوز بورنک دلیکلرینه دونمش اولدینی حالده باب عالیده نزد چاکری یه کلوب ده لایقیله اوطورمازدن مقدم « فندم ، سز بنم ایچون عزالدین افندی حضرتلرینه شویله شویله شیلر سویله مشسکر ، بکا دون انشام افاده ایتدی « دهرک مقدا حقنده شهزاده مشارالیه حضرتلرینه عرض ایتدیکم کیفیاتی (۱) بعبارتها بیان ایتسیله بحق خدای عزوجل کویا حریف ، بی آلمدن قورشونایله اورمش کبی قائم قورویوب نطقم طوتوله رق برقاچ دقیقه ابلهانه حریفک یوزینه باققدن بشقه شق شفه ایدوب برشی سویله یه مدیکم حالده « بن اینامدم . عزاجلرینی بیلیم . هرکسی بربرینه طوتوشدیرمنی سوهرلر « دیمسیله اول وقت « ایشته بیلور-کزییا « دیه بیلدم . قالدی که حسین پاشانک فصل کینه ور و دساس و بغض پرور آدم اولدینی معلوم اولدقدن بشقه محرمانه عرض اولنان اوله برامر مهمک شهزاده طرفندن مشارالیه سویلندسی ذهن چاکرانمه اوچنجی ضربه حیرت اولدی .

خامی متعاقباً یوسف عزالدین افندی ، عاطف بکک یاننه کلوب « بونی عونی یاپدی « دهرک حسین عونی پاشا ایله برکون اول باب سرعسکریده جریان ایدن محاوره دن استدلال حال ایدیه بیلدیکی آ کلاشیله شد .

بو قدر ماجری اوزرینه بواشی عونی پاشانک یاپدیغی ، افندینک کشف ایدیه بیلسی طوغروسو شایان حیرت برکشف مهم در !
سلطان عبدالحمیدک اجرا ایتدیردیکی . مشهور محاکمه اثناسنده از میرده استنطاق اولنان رشدی پاشا شو سوزلری سویله مشدر :

[۱] پادشاهی حسین عونی پاشانک خلع ایدیه جکنی - مقام صدارته کلزدن اول - اجبا سندن بری سویله مسیله رشدی پاشا ، عزالدین افندی یه منسوبیتی اولان صدور دن شریف افندی وساطتیه و متعاقباً بالذات شهزاده مشارالیه اخبار ایلدیکی مخطره نک مقدمه سننده سویله مکده در .

« ام ، ديلم ، آياغم باغلى اولهرق ارباب شرك سيني تحتنه قونولمش اولديغم حالده خلع ائناسنده مأموريتده بولتق بدبختلكنه مظهر اولدم . حسين عونى پاشا طرفندن بالواسطه پك چوق اخافه و تهديداته دوچار اولديغم معلومدر . ايسته يوقا ريده ام ، آياغم باغلى اولديغى حالده ارباب شرك سيني تحتنه دوشمش اولديغى بياندن مرادم بو حالى بيان ايدي . فقط بونك اوزون اوزون مقدماتى واردر . تفصيلاتى بيان ايتكمده حسب الحال عاجزم . »

مدحت پاشانك - حين استنطاقده واقع اولان - افاداتى حائر اهميتدر . حسين عونى پاشايه تعاق ايدين اقسامندن بعضى شونلردر :

« حسين عونى پاشا عبدالعزيز حضرتلرينك عندنده ممدوح ايكن محمود نديم پاشانك ابتدا كى صدارتنده بغير حق نفي اولنهرق حقارت كورمش ايدي . مؤخرأ محمود نديم پاشانك ايكنجى صدارتيله برابر سرعسكرلكه كلش ايسده آز وقت ايچنده بروسه واليلكنه تبعيد اولنهرق فوق العاده دلگير اولمش ايدي . خاقان مرحوم ، بونلرك هيچ برينه اهميت و يرميهرك كيجهرلى و كلانك اورته او بونلرنده تقليدلى ياپديريلوب اكلنمكه (۱) دوام اولنديغى كچى حسين عونى پاشانك تقليدى دخى غايت قبيح بر صورتده ياپيديغى استخبار ايتمسيه غيظ و عداوتى مشتد اربلشدى .

§ بنم حمدى پاشايه اولان افادتمده (۲) خلع مادهسى هنوز شايع اولامش ايسده حسين پاشانك تصورنده اولديغندن مقصدم بونى اخطار ايدي . غالباً حمدى پاشا بونى با سويله يه ممش يا خود سويله ممش ايسده آكلاده مامش اولميدركه بر اثرى ظهور ايتمدى . آندن سكره خلع و جلوس لاقرديلرى هر كسك لسانه دوشوب و كلا و علمادن بوكا و قوفى اولمايان و اظهار ممنونيت ايتمين يوق ايدي . او آراق حسين عونى پاشا صيق صيق بزه كلوب اشبو ايشه لازم اولان تدبيرى حاضر لاديني و سلطان سرلردن ماعدا عموم شهزادگانك دخى موافقت و رضالرينى استحصال ايلديكنى

(۱) و كلانك تقليدلى ياپديريغنه دائر عاطف بك (خاطره) ده برشى بازماشدر . فقط بن الناس شايع اولان بومادهك صحتى صورديغنده مشارايه ، مع التأسف صحيح اولديغى بويله مشدى .

(۲) فنا لترك ازالهسى حقتده كى رآينى صورمق اوزره حمدى پاشا ، والده سلطان طرفندن مدحت پاشايه كوندريلشدى .

سویلمش و بوراسی بر کردہ رشدی پاشا دن ایشیدیلشدی . مجلس کونی حسین پاشا ، یامہ کلوب عسکر و سائر لوازمی ترتیب ایلدیکنی سویلدی . بن « بوایشده عسکرک استعمالی نظاماتی اخلال ایدہ جکندن اول صورت جائز دکلدن » سوزیلہ براقدم . ایش عمومیت کسب ایدوب هر کسک بوکا انتظارده بولندیگی کی وکلا و علمانک دخی اتقاق و ارایسده اجراسنه عموماً باشلامق شیوعی مستلزم اوله جغندن و عسکری طاقی ایله بحریه طاقی ذاتاً حسین عونى پاشا و قیصرلی احمد پاشا وردیف پاشا و سائر نک معرفتله ترتیب اولئش اولدیگی کی وکلادن دخی بنم ورشدی پاشانک و خیرالله افندیگ بولنسی کافی کورندیکندن بر جمع ایرتسی کونی ویریلن قرارده چهارشنبه کونی اجراسی ترتیب ایدیلشدی . صکره خیرالله افندی ایله حسین عونى پاشا مذا کره ایدرک وقت معینى دیکشیدر دکارینی وصالی کیجه سنه قرار ویردکارینی خیرالله افندی بکا کلوب سویلدی .

وقعه نویس لطفی افندیگ اثنای محاکمه (محرمانه) اشارتیه سلطان عبدالحمیده تقدیم ایلدیکی رساله ده خیرالله افندیگ بحث ایتدیکی صرهده « بر کون مجلسنده بولندیغمده بومقوله خلع ایشنده بولنانلرک مدح ویا خدمتلى تاریخه یازیلق عادت اولدیغندن کندولرینک نه صورتله یاد اولنه جفتی فقیردن لى السؤان » ایله خلع ایشرنده بولنانلرک مدحنه دائر و قوفم اولیوب فقط خاطریمه کلن شو سؤاله جواب بیوریلیرسه تاریخه نه وجهله قیدی لازم کله جکی مفهوم اولور . بر بنانک اعمارى نیت اولندیگی حالده ابتدا قائماً ته، برینک امکانی تصور اولنور . بومسئله ده عجبانه صورتله مطالعه جریان ایتدی ، دیدم . « بنم خلع کیجه سنه قدر معلوماتم یوق ایدی . بازار ایرتسی آقشام اوستی غایت محرم اوله رق عونى پاشا خبر ویردی . سنک دیدیککی سویلم . صدراعظم رشدی پاشا « بو ، یعنی عبدالعزیز میدانده ایکن اولورمی ، دیدیکنه مقابل خلعه اتقاق اولندی ، دیر ایکن او طیه بری کلککه بحث اوراده قالمشدی . خلع کیجه سنه قدر خبری اولدیگی یالاندر . چونکه قنوی امینی قره خلیل افندی ایله برابر براییک مداهن و خان مدحت پاشا قوناغنده برلشوبده قنوی تسوید ایلدکارینی بیلیمز میدی ، دیبور .

ینه اورسالده لطفی افندی ، بحریه نظری قیصریه لی احمد پاشانک لسانندن

« بز، برایکی سنه دن برو عونی پاشا ایله بوایشی قورمئس ایدک، جله سنی ایشتی دیکنی سویلیور .

پرتونیاال والده سلطانک تقریر ایدوب یازدیردینی (سرگذشت نامه) ده محرر درکه : خلی خبر ویردیکی صروده سلطان عبدالعزیز « والدهم، بونی کیم ایتدی بکا، بنی سلطان سلیمه می دوندیردیله . بن کیمه نه ایتدم » دیمسیله والده « عونی پاشا ایتدی » جوانی ویردیکنده مشارالیه « یالکز عونی پاشا ایتدی . خوشندق قوجه رشدی پاشا، خوشندق احمد پاشا... بن بوفلاکتی اوتوز قرق دفعه در دوشمده کوردم، دیمشدر .

بتون شواهد، خلکک مسبب اولی حسین عونی پاشا اولوب دیکر لرینک - طوعاً و یاخود کرها - آکا اتباع ایتدکلرینی کوستریور .

(خاطره) ده خلکک صورت تبلینی و متفرقاتی و جلوس مراسمک اجرایی درمیان اولندقدن صوکره سلطان مرادک باب سرعسکریدن عودتده سرکهچی اسکله سندن سلطنت قایغنه پیندیکی صروده سریاور خلیل پاشا ایله یاورلرندن زیور بکه خطاباً « سلطان عبدالعزیز بر تریه سز آدم اولوب بندکانندن زیاده تمظیات انتظارنده بولور ایدی . اللریکزی قاووشدیروبده قارشومده ایکی بوکوم طورمنی ایسته م » دیدیکی خلیل پاشادن نقل ایدیلیور .

سرقین ادهم افندینک بیاناتنه نظر اسلطان مرادک « سنی خاقان سابق حضرتلرینه کوندره جکم . بوتدکره یی خاکپای شاهانه لرینه تقدیم ایله . مخصوصاً مبارک دست شاهانه لرینی اوپرم . هیچ تأسف بیورلسون . خدا حقیچون طوپقپو سراینک اول وجهله ضیق و راحتسز اولدیغنی بیلهمدیکمدن اوراسی تنسیب اولمش . بن ذات شاهانه لری طرفندن بالوکاله بولنیورم . سرای هایونلرک کافه سی ذات شاهانه لرینک در . هر تنغیسنی امر و فرمان بیوررلر ایسه اورایه تشریف بیورسونلر . دها هر نه صورتله مطیب اولورلر ایسه اول وجهله عرض ایده سکر » و داماد نوری پاشانک افاداتنه کوره « سلطان مراد، عمی حقنده کی معامله یه مشارالیه کوندردیکی تذکره اوزرینه مطلع اولوب « بو حقایق عمی حقنده اصلا قبول ایتم . طوپقپو سراینه کوندریلسنه راضی دکل ایدم، وکلا کوندردیله . سرایلرک قنغیسنی طلب بیورر ایسه اورایه نقل بیورسونلر » دیدیکی آنکلاشیلیور .

بويله دنلوزانه ، على جنابانه تبليغات وبياناتده بولنان برذاتك عم مصيبت زدهسى حقنده (تريه سز) كلمه نى ادبانه سنى استعمال ايمسى مستبعد كورينيز ايسهده نشوه اقبال ايله اولوا اويله ، سكون نشودهده - ملاحظه حال واستقبال ايله - بويله اداره مقال ايتش اولمى ده ملحوظدر .

ادهم افندى ، سلطان مرادك افاداتى تبليغ ايلدكده سلطان عبدالعزيز « والله العظيم بن بوايشك رجل واربابى اولديغى بيلور ايدم . بوندن درت بش ماه مقدم كندو حسن رضام ايله ترك ايدمك ايدم . كوررميسكز بو چولوق وچو جوقلرك اقدامى ، بزي بوسودادن وازكچورديلر » ديمشدركه مشارالملك فراغ نيتى كلياً مجبورلمز ايدى .

سلطان عبدالعزيزك طوقچيودن سلطان مراده كوندرديكى ايكي تذكرة دن يالكر بى نشر اولمشدر . بو تذكرة منتشره ، والده ساطانك (سرگذشت نامه) سنده ولطفي افنديك - يوقاريدم بخت اولنان - رساله سنده بربرينك عيني اولمق اوزره مقيددر .

عاطف بك ، تذكرة نى (خاطره) به درج ايتيموب « افندمرك سلطان مراده يازوب كوندرديكلى تذكرة دن حقلرنده نشر اولنان فتوانك نفس الامر معاير اولديغى عوامده آكلادى . تذكرة مذكوره اول وقت غزته لره نشر اولمشدر » ديمككه اکتفا ايتش و سلطان مرادك تذكرة لرندن خبردار اولمديغى چون آنلردن بخت ايمه مشدر .

محمود جلال الدين پاشانك - محاکمه دن اوچ سنه سوكره - سلطان عبدالحميد تقديم ايلديكى عريضه خصوصيه ده : سلطان عبدالعزيزك يازديغى ايكي تذكرة : او ائشاده مابين باش كاتجى بولان ويانه سفيرى سعدالله پاشاده قالدني وهر نه قدر غزته لره اويله برتذكرة صورتى درج اولدى ايسهده او قويا نلرك تعريفه طوپلانمشر مألدن عبارت اوله رق اصل تذکره لرك صورتى جودت پاشا تاريخ ايجون ايتديكى حالده (۱) سعدالله پاشانك « شيمدى ميدانه قونيله ماز ، ديه ويرمديكى وتبركات

(۱) اوسره ده وقته نويس جودت پاشا كل ، احمد لطفي افندى ايدى . بنابرین جودت شا ، بلکه يالكر كورمك ايجون ايتمه مشدر . « تاريخ ايجون ايتتمك » احمد لطفي افنديك وظيفه - ييدر .

مهمه دن اولان مذکور تذکره لرك سعد الله پاشان اخذی عرض اولنسی اوزرینه تذکره لرك کوندریله سی خارجیه مستشاری آرتین افندی [پاشا] وساطتیه اشعار اولنش وسعد الله پاشا ، آرتین افندی به مقام صدارته یازدینی تلغرافده بوتذکره لرك کندینه ویریلدیکنی وجودت پاشانک طلبنی ده تحظر ایدمه مدیکنی بیلدیرمشدر .

محمود جلال الدین پاشا (مرأت حقیقت) ده تذکره لردن شو صورتله بحث ایتمکده در : « سلطان عبدالعزیزک تذکره لری برقاچ ساعت یدمده قالمش وتاریخمزجه آثار مهمه دن اولدیفیچون استنساخ اولنق مقتضی بولنش ایکن مشغولیت کثیره ایچنده وقت بوله مدم . صکره بعض مألنی ایشیدنلر ، غزته لره برصورت نشرایتدیله یسه ده صحیح دکلدلر . ایکی تذکره نک مألنی برطاقم علاوه لره بریره یازیلشدلر .

بیلدیز سرایندن نقل اولنان اوراقی تدقیقه مأمور ایدیلدیکم صره ده سلطان مرادک - خط دستیله محرر واورته لردن عموداً یرتیلمش - ایکی تذکره سنه اوراقی پراکنده بیاننده تصادفله پارچه لری بربرینه الصاق ایتمش وخزینئه اوراقه ویردیرمش ایدم .

محمود جلال الدین پاشانک خصوصی عریضه لردن برنده « سلطان عبدالعزیز سرحومک عقیب خلمارنده طوبوقبو سرایندن کوندرمش اولدقلری تذکره یه جواباً سلطان مراد طرفندن اولق اوزره مدحت پاشانک قورشون قلمله یازمش اولدینی ذکرة اغفالیه مسوده سنک عیناً ولفاً عرض اولدینی ، کوستریلمکده در . محمود اشا ، اثنای خلمده آمدجیلکده بواندیفندن مسوده کندینه وریله لرك زردنده قالمش ولدینی آکلاشیلور .

مدحت پاشاده ، استنطاق نامه ده « خاقان مرحومک یازدینی تذکره لرك سلطان مراد طرفندن جواب مسوده سنی بن قلمه آلدیم ، دیور .

بومسوده بی کوردم . فقط دیکر تذکره سنک مسوده سنی کوردم . (مرأت حقیقت) ده « ایکسنه مدحت پاشا قلمیله سلطان مراد طرفندن تأمینات لازمه نی حاوی جواب یازیلدی ، دینسنه نظر آ ایکی جوابی ده مدحت پاشا یازمش دیمک اولیور . عاطف بک ، سلطان عبدالعزیزک اتحار ایتدیکنه قاندر . اتحاری او وقت غزته لره اعلان ایدیلدیکی صورتده (خاطره) ده حکایه ایلدکن صکره « وقعه رفاتک بو وجهه اولدینی قپواکنده بولنانلر طرفندن دفعاتله والده مه حکایه اولنشدلر .

اورادہ اولان فخری بکک و مرحوم افندمزله خزینہ دارلرندن ارزونیا ز قالفہنک طرفزہ وقوع بولان افاداتی دخی بروجہ محرر بولنمشدر ، دیور .

استنطاق نامہ لآرہ سندہ کی بعض اوراق ، مرحومک شہیدایدیلدیکنی کوستریور . سلطان عبدالحمدک ، شہادتہ قطعاً قانع اولدینی - بلمناسبہ یازدیردینی - تذکرہ و مخطرہ لردہ کی افادات و مطالعاتندن مستبان اولور .

کوک اتحارہ ، کک شہادتہ قانع اولانلرک بیانات بینات آیاتی او قودیفمز ، یا خود دیکلہ دیکمز حالہ ایکی صورتدن برینہ حکم قطعی و یرمک نرم ایچون مشکل در .

ابن الامین

محمد کمال